

บทที่ ๔

การจัดกิจกรรมตามระบบการจัดการเรียนการสอน

ในบทนี้ จะกล่าวถึงรายละเอียดขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เห็นเป็นตัวอย่าง โดยแบ่งประเภทตามรูปแบบการสอน วิธีการสอน และกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบการสอน

รูปแบบการเรียนรู้นวัตกรรมโน้ตทัศน์ (Concept Attainment Model)

รูปแบบนี้เป็นการเรียนรู้โน้ตทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยนักเรียนจะต้องค้นหาคุณลักษณะเฉพาะที่สำคัญของสิ่งนั้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์จำแนกสิ่งนั้นออกจากสิ่งอื่น และเมื่อนักเรียนเรียนรู้โน้ตทัศน์ของเนื้อหาสาระนั้นๆ แล้วจะสามารถบอกนิยามของมโนทัศน์นั้นได้ กระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

ขั้นที่ ๑ ครูเตรียมข้อมูลสำหรับการฝึกหัดจำแนก

โดยจะเป็นข้อมูล ๒ ชุด ชุดหนึ่งเป็นตัวอย่างของมโนทัศน์ที่ต้องการสอน อีกชุดหนึ่งเป็นตัวอย่างที่ไม่ใช่มโนทัศน์ของสิ่งนั้น ทั้งนี้ ตัวอย่างดังกล่าวต้องมีจำนวนมากพอที่จะครอบคลุมลักษณะของมโนทัศน์ที่ต้องการ

ขั้นที่ ๒ ครูอธิบายวิธีการเรียนรู้ให้นักเรียนเข้าใจ

โดยอาจสาธิตวิธีการแล้วให้นักเรียนลองทำตามจนนักเรียนเกิดความเข้าใจ

ขั้นที่ ๓ ครูเสนอข้อมูลตัวอย่างที่เตรียมไว้ โดยอาจนำเสนอได้หลายรูปแบบ ดังนี้

แบบแรก – ครูนำเสนอข้อมูลที่เป็นตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนทีละข้อมูลจนหมด แล้วตามด้วยการเสนอข้อมูลของสิ่งที่ไม่ใช่สิ่งที่จะสอนทีละข้อมูลจนหมดเช่นกัน วิธีนี้นักเรียนจะสร้างมโนทัศน์ได้เร็ว แต่ใช้กระบวนการคติน้อย

แบบที่สอง – ครูนำเสนอข้อมูลที่เป็นและไม่เป็นตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนอย่างละ ๑ ข้อมูล แล้วเสนอข้อมูลที่เหลือทั้งหมดทีละข้อมูลโดยให้นักเรียนตอบว่าข้อมูลแต่ละข้อมูล

แบบที่สาม – ครูนำเสนอข้อมูลที่เป็นและไม่เป็นตัวอย่างของสิ่งที่จะสอน สลับกันไปจนครบ วิธีนี้ นักเรียนสามารถสร้างมโนทัศน์ได้ซ้ากว่าแบบแรก แต่ได้ใช้ กระบวนการคิดมากกว่า

แบบที่สี่ – ครูนำเสนอข้อมูลที่เป็นและไม่เป็นตัวอย่างของสิ่งที่จะสอนอย่างละ ๑ ข้อมูล แล้วให้นักเรียนช่วยกันยกตัวอย่างข้อมูลที่นักเรียนคิดว่าเป็นตัวอย่างของสิ่งที่จะสอน โดยครูจะเป็นผู้บอกว่าถูกหรือผิด วิธีนี้ นักเรียนจะมีโอกาสคิดมากขึ้น

ขั้นที่ ๔ ให้นักเรียนบอกคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งที่จะสอน

โดยให้นักเรียนสังเกตตัวอย่างของข้อมูลทั้งสองชุด แล้วให้หาคุณสมบัติร่วม และคุณสมบัติที่แตกต่างกัน แล้วหาตัวอย่างมาทดสอบสมมุติฐานของตน จนได้ลักษณะที่เป็น หรือใกล้เคียงกับสิ่งนั้น

ขั้นที่ ๕ ให้นักเรียนบอกคำจำกัดความของสิ่งที่จะสอน

ครูให้นักเรียนเรียบเรียงและสรุปรายการคุณสมบัติของสิ่งที่ต้องการจะสอนให้เป็นคำจำกัดความ

ขั้นที่ ๖ ครูและนักเรียนอภิปรายร่วมกันถึงวิธีการที่ใช้ในการหาคำตอบ

เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการคิดของตนเอง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย

- กิจกรรมดังกล่าวนี้ ใช้เมื่อครูต้องการให้นักเรียนเรียนรู้นิยามของเนื้อหาที่ครูจะสอน โดยใช้ตัวอย่างข้อมูลที่แตกต่างกันมาให้นักเรียนเปรียบเทียบกัน เช่น ต้องการให้นักเรียนบอก ลักษณะของ “คำเป็น” ได้ ครูก็นำตัวอย่าง “คำเป็น” และตัวอย่าง “คำตาย” มาให้นักเรียน สังเกตเปรียบเทียบ

- การนำตัวอย่างข้อมูลมาให้นักเรียนเปรียบเทียบนั้น ครูจะต้องเรียบเรียงข้อมูลให้นักเรียนสังเกตได้โดยง่าย ไม่ซับซ้อน หรือจากง่ายไปหายาก เช่นเรื่อง “คำเป็น คำตาย”

ครูอาจเริ่มกิจกรรมโดยยกตัวอย่างคำที่มีคุณสมบัติของ “คำเป็น” เช่น “กิน, เณร, พิณ...” เป็นคำซึ่งสะกดด้วยแม่กน แล้วค่อยยกตัวอย่างคำที่สะกดด้วยแม่กง แม่กม แม่เกยและ แม่เกอว มาให้นักเรียนสังเกตคุณสมบัติร่วมกันของคำเหล่านั้นก่อน

จากนั้นจึงค่อยยกตัวอย่างคำในแม่กก แม่กตและแม่กบ ซึ่งเป็น “คำตาย” มาเปรียบเทียบเพื่อให้นักเรียนได้นิยามในชั้นแรกก่อนว่า “คำเป็น คือคำที่มีตัวสะกดในแม่กง แม่กน แม่กม แม่เกยและแม่เวย ไม่ใช่แม่กก แม่กตหรือแม่กบ”

ขั้นต่อมา จึงค่อยยกตัวอย่างคำว่า “มา ดี ปลูก ...” เป็นคำซึ่งประสมด้วยสระเสียงยาว ไม่มีตัวสะกด แล้วยกตัวอย่างคำที่ประสมสระเสียงสั้น ไม่มีตัวสะกดมาเปรียบเทียบ เพื่อให้ นักเรียนได้นิยามต่อมาว่า “คำเป็น คือคำที่ประสมสระเสียงยาวในแม่ ก กา ไม่ใช่สระเสียงสั้นใน แม่ ก กา”

ขั้นสุดท้าย จึงค่อยนำคุณสมบัติของคำเป็นมารวมกันได้ว่า “คำเป็น คือคำที่มีตัวสะกดในแม่กง แม่กน แม่กม แม่เกย แม่เวย หรือเป็นคำที่ประสมสระเสียงยาวในแม่ ก กา” ส่วนคำอื่นๆ ที่นอกเหนือจากนิยามนี้จะเป็น “คำตาย” ดังนั้น นักเรียนก็จะได้นิยามว่า “คำตาย คือคำที่มีตัวสะกดในแม่กก แม่กต แม่กบ หรือเป็นคำที่ประสมสระเสียงสั้นในแม่ ก กา”

- ครูควรเตรียมคำถามสำหรับกระตุ้นให้นักเรียนช่วยกันคิดหรือสังเกตคุณสมบัติต่างๆ เช่น “นักเรียนคิดว่า คำที่ครูเขียนบนกระดานเหล่านี้มีลักษณะที่เหมือนกันอย่างไร” หรือ “นักเรียนลองสังเกตคำจากบัตรคำต่อไปนี้ซิว่า คำเหล่านี้มีเสียงตัวสะกดอยู่ในมาตราใด”

ตัวอย่างเนื้อหาสาระวิชาภาษาไทยที่นำไปใช้ได้ ได้แก่

- มาตราตัวสะกด
- คำเป็น คำตาย
- ชนิดของคำ
- โวหารในการเขียน

รูปแบบการเรียนการสอนโดยการชกค้ำ (Jurisprudential Model)

รูปแบบนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลในการวิเคราะห์ปัญหา แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น วิเคราะห์หาค่านิยมเบื้องหลังปัญหา ประมวลข้อมูล ตัดสินใจเลือกทางเลือกอย่างมีเหตุผล และแสดงจุดยืนของตน โดยครูจะทดสอบจุดยืนของนักเรียนโดยการใช้คำถามชกค้ำ เพื่อช่วยให้นักเรียนคิดย้อนกลับไปพิจารณาความคิดเห็นอันเป็นจุดยืนของตน กระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

ขั้นที่ ๑ ครูนำเสนอกรณีปัญหา

ครูนำเสนอข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา เช่น การอ่านเรื่องให้ฟัง การเล่าประวัติความเป็นมา หรือการให้ชมภาพยนตร์ เพื่อให้ นักเรียนรู้ว่า ใคร ทำอะไร เมื่อใด

ประเด็นปัญหาที่นำเสนอควรเป็นประเด็นที่มีทางออกให้คิดได้หลายคำตอบ เช่น ใช้คำว่า “ควรจะ.....หรือไม่” “น่าจะ.....หรือไม่” “.....เป็นการเหมาะสมหรือไม่” เป็นต้น โดยหลีกเลี่ยงประเด็นปัญหาที่ไม่สร้างสรรค์ เช่น ความเชื่อทางศาสนา เป็นต้น

ขั้นที่ ๒ นักเรียนแสดงจุดยืนของตน

นักเรียนเลือกจุดยืนของตนเองว่าจะเข้าฝ่ายใด โดยบอกเหตุผลของการเลือกนั้น

ขั้นที่ ๓ ครูซักค้านจุดยืนของนักเรียน

ครูใช้คำถามซักค้านนักเรียน ให้แสดงความคิดเห็นพร้อมกับเหตุผล โดยใช้ลักษณะคำถามดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ถ้ามีจุดยืนอื่นๆ อีก นักเรียนจะเปลี่ยนจุดยืนหรือไม่
- หากสถานการณ์เปลี่ยนไป นักเรียนจะยืนยันเลือกจุดยืนเดิมหรือไม่
- จุดยืนของนักเรียนเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่หรือไม่
- ข้อมูลที่นักเรียนใช้เป็นพื้นฐานของจุดยืนนั้นถูกต้องหรือไม่
- ถ้ายึดจุดยืนนี้แล้วจะเกิดผลตามมาอย่างไร ยังยืนยันเลือกจุดยืนนี้หรือไม่

ขั้นที่ ๔ นักเรียนทบทวนจุดยืนในค่านิยมของตนเอง

ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนพิจารณาปรับเปลี่ยนหรือยืนยันในค่านิยมที่ยึดถือ

ขั้นที่ ๕ นักเรียนตรวจสอบและยืนยันจุดยืนเดิมหรือจุดยืนใหม่ของตน

โดยพยายามหาข้อเท็จจริงต่างๆ มาสนับสนุนค่านิยมของตนเพื่อยืนยันว่า สิ่งที่ยึดถือนั้นเป็นค่านิยมที่แท้จริงของตน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนภาษาไทย

- ก่อนดำเนินการซักค้าน ครูต้องมีเวลาให้นักเรียนเลือกประเด็นหรือจุดยืนของตนในขั้นที่ ๑ เสียก่อน เช่น เรื่อง “พระอภัยมณี ตอน พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร” หลังจากนักเรียนได้อ่านเนื้อเรื่องจบแล้ว ครูอาจตั้งประเด็นว่า “ถ้านักเรียนเป็นสินสมุทร นักเรียนจะหนีจากนางผีเสื้อสมุทรหรือไม่”

ในช่วงแรกนั้นครูอาจให้นักเรียนสังเกตสถานการณ์และการตัดสินใจของตัวละครก่อน เพื่อเป็นการทบทวนเนื้อหาและทิ้งช่วงเวลาให้นักเรียนรวบรวมข้อมูลสำหรับใช้เป็นเหตุผลในการชกค้ำ

- การใช้คำถามสำหรับการชกค้ำนั้น จุดประสงค์เพื่อทดสอบว่า นักเรียนเข้าใจประเด็น เนื้อหาหรือบทบาทที่ตนรับรู้และตัดสินใจเลือกหรือไม่ ไม่ใช่เป็นการเอาชนะกัน ดังนั้น หากเห็นว่านักเรียนสามารถตอบค้ำได้พอสมควรหรือเริ่มไม่สามารถตอบเหตุผลได้ ครูก็ไม่ควรชกค้ำให้ยอมจำนนหรือมุ่งจะให้นักเรียนเปลี่ยนจุดยืนเดิม ยกเว้น จุดยืนเดิมของนักเรียนนั้นมาจากข้อมูลหรือความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง ครูอาจให้การชกค้ำที่นุ่มนวลและประกอบด้วยเหตุผล เพื่อโน้มน้าวให้นักเรียนเปลี่ยนความคิดเดิม เช่น

นักเรียนเลือกจุดยืนว่า “สินสมุทรไม่ควรหนีนางผีเสื้อสมุทรไป เพราะต้องเดินทางไกลแล้วก็ลำบาก” การที่นักเรียนเห็นว่า “สินสมุทรไม่ควรหนีนางผีเสื้อสมุทรไป” เป็นความคิดเห็นที่ไม่ผิด แต่เหตุผลที่ว่า “เพราะต้องเดินทางไกลแล้วก็ลำบาก” นั้น ครูอาจตั้งคำถามให้นักเรียนมองเหตุผลด้านอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น ความรักของลูกที่มีต่อแม่ เป็นต้น และครูอาจแก้ไขเหตุผลที่ไม่ตรงกับเนื้อเรื่อง เช่น บุคลิกของสินสมุทรชอบการผจญภัยน่าจะไม่น่ากลัวความลำบาก หรือสินสมุทรมีกำลังมากไม่น่าจะกลัวการเดินทางไกล เป็นต้น

ตัวอย่างเนื้อหาสาระวิชาภาษาไทยที่นำไปใช้ได้ ได้แก่

- คำยืมในภาษาไทย
- ภาษากับการแสดงเหตุผล
- คุณธรรมและมารยาทในการสื่อสาร
- การประเมินนิสัยของตัวละคร
- การวิเคราะห์การกระทำของตัวละคร

รูปแบบการเรียนการสอน โดยให้นำเสนอโมเดลทัศน์กว้างล่วงหน้า

(Advance Organizer Model)

รูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระข้อมูลต่างๆ อย่างมีความหมาย เกิดความคิดรวบยอดในสิ่งที่เรียน และสามารถจัดโครงสร้างความรู้ของตนเองได้ กระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

ขั้นที่ ๑ การจัดเตรียมมโนทัศน์กว้าง

ครูวิเคราะห์หามโนทัศน์ที่กว้างและครอบคลุมความคิดรวบยอดของเนื้อหาสาระทั้งหมด มโนทัศน์ที่กว้างนี้จะไม่ใช้สิ่งเดียวกับมโนทัศน์ของสาระใหม่ที่จะสอน แต่จะเป็นมโนทัศน์ในระดับที่เหนือขึ้นไปหรือสูงกว่า

ขั้นที่ ๒ การนำเสนอมโนทัศน์กว้าง

ครูชี้แจงวัตถุประสงค์ของบทเรียน แล้วนำเสนอมโนทัศน์กว้าง ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การบรรยายสั้นๆ แสดงแผนผังมโนทัศน์ ยกตัวอย่าง หรือเปรียบเทียบ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ การนำเสนอเนื้อหาสาระใหม่ของบทเรียน

ครูนำเสนอเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ ตามปกติ แต่ในการนำเสนอ ครูควรกล่าวเชื่อมโยงหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงกับมโนทัศน์ที่ให้ไว้ล่วงหน้าเป็นระยะๆ

ขั้นที่ ๔ การจัดโครงสร้างความรู้

ครูส่งเสริมกระบวนการจัดโครงสร้างความรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น อธิบายภาพรวมของเรื่องที่เรียน สรุปลักษณะสำคัญของเรื่อง บอกหรือเขียนคำนิยามที่กะทัดรัดชัดเจน บอกความแตกต่างของสาระในแง่มุมต่างๆ อธิบายว่าเนื้อหาสาระที่เรียนสนับสนุนหรือส่งเสริมมโนทัศน์กว้างที่ให้ไว้ล่วงหน้าอย่างไร อธิบายความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาสาระใหม่กับมโนทัศน์กว้างที่ให้ไว้ล่วงหน้ายกตัวอย่างเพิ่มเติมจากสิ่งที่เรียน อธิบายแก่นสำคัญของสาระที่เรียนโดยใช้คำพูดของตัวเองวิเคราะห์สาระในแง่มุมต่างๆ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย

- การนำเสนอมโนทัศน์ที่กว้างกว่าเนื้อหาที่จะสอนนั้น จะช่วยทำให้นักเรียนมองเห็นเนื้อหาอย่างกว้างๆ ได้ และช่วยให้นักเรียนทราบว่า เนื้อหาที่กำลังเรียนนั้นมีหัวข้อใหญ่คืออะไร เนื้อหานั้นอยู่ส่วนใดของหัวข้อใหญ่ เช่น

การสอนเรื่อง “อักษรควบ” ครูอาจนำเสนอมโนทัศน์ ดังนี้

๑. พยัญชนะเดี่ยว

๒. พยัญชนะประสม ประกอบด้วย

๒.๑ อักษรควบ ได้แก่ อักษรควบแท้, อักษรควบไม่แท้

๒.๒ อักษรนำ ได้แก่ ห นำ, อ นำ ย, อักษรสูงนำ, อักษรกลางนำ”

- โน้ตที่นำเสนอนั้น จะกว้างเพียงใดหรือมีขอบเขตแค่ไหน ขึ้นอยู่กับระดับความรู้พื้นฐานของนักเรียน โดยนักเรียนในระดับชั้นเด็กโตจะสามารถรับรู้โน้ตที่ได้อีกกว้างกว่านักเรียนในระดับชั้นเล็ก

- ควรนำเสนอโน้ตโดยผ่านสื่อที่น่าสนใจ เช่น รูปภาพ หรือแผนผัง เป็นต้น

ตัวอย่างเนื้อหาสาระวิชาภาษาไทยที่นำไปใช้ได้ ได้แก่

- ชนิดของเสียงในภาษา
- ลักษณะของประโยค
- รูปแบบของคำประพันธ์
- ประเภทของงานเขียน

รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส

(Davies' Instructional Model for Psychomotor Domain)

รูปแบบนี้จะช่วยพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติของนักเรียน โดยการฝึกทักษะย่อยๆ ก่อน แล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันไปเป็นทักษะใหญ่ กระบวนการเรียนการสอนมีดังนี้

ขั้นที่ ๑ ขั้นครูสาธิตทักษะใหญ่

ครูสาธิตทักษะหรือการกระทำทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบให้นักเรียนดู โดยเป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ คือ ไม่ช้าหรือเร็วเกิดปกติ ทั้งนี้ ก่อนการสาธิตครูควรแนะนำและชี้แนะจุดสำคัญให้นักเรียนคอยสังเกต

ขั้นที่ ๒ ขั้นครูสาธิตและนักเรียนปฏิบัติทักษะย่อย

ครูจำแนกทักษะรวมในขั้นแรกให้เป็นทักษะย่อยๆ แล้วสาธิตส่วนย่อยแต่ละส่วนให้ผู้เรียนสังเกตและทำตามทีละส่วนอย่างช้าๆ

ขั้นที่ ๓ ขั้นนักเรียนปฏิบัติทักษะย่อย

ครูให้นักเรียนปฏิบัติทักษะย่อยทีละส่วน โดยไม่มีการสาธิตหรือมีแบบอย่างให้ดู หากนักเรียนติดขัด ครูคอยให้คำชี้แนะและช่วยแก้ไขจนนักเรียนทำได้ครบทุกส่วน

ขั้นที่ ๔ ขั้นครูให้เทคนิควิธีการ

ครูแนะนำเทคนิควิธีการที่จะช่วยให้นักเรียนปฏิบัติงานนั้นได้ดียิ่งขึ้น

ขั้นที่ ๕ ชั้นนักเรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย

ครูให้นักเรียนปฏิบัติทักษะย่อยต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ และฝึกปฏิบัติหลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งสามารถปฏิบัติทักษะที่สมบูรณ์ได้อย่างชำนาญ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย

- การสาธิตในขั้นแรก ครูอาจเป็นผู้สาธิต หรือเชิญวิทยากร หรือใช้สื่อการสอนก็ได้ แต่การฝึกทักษะย่อยก็ควรใช้รูปแบบเดียวกัน เช่น การสาธิตการอ่านทำนองเสนาะ ครูอาจเปิดแถบบันทึกเสียงให้นักเรียนฟังตั้งแต่ต้นจนจบ ก่อนที่จะแยกฝึกทักษะย่อยภายหลัง แต่ในขั้นต่อมานั้นก็ต้องให้นักเรียนฝึกจากแถบบันทึกเสียงด้วย เพื่อจะได้เป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและนักเรียนไม่สับสน

- ครูควรวิเคราะห์ทักษะย่อยแต่ละทักษะด้วยว่า มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องและมีลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก หรือทักษะใดมีลำดับแตกต่างกันได้หรือไม่ เช่น การฝึกอ่านทำนองเสนาะอาจมีขั้นตอน ดังนี้

- ก. ครูอ่านทำนองเสนาะให้นักเรียนฟัง ๒ บท โดยให้นักเรียนสังเกตการแบ่งวรรคและการใช้น้ำเสียง
- ข. ครูอ่านบทกลอนเป็นเสียงธรรมชาติ ให้นักเรียนอ่านตามที่ละวรรค โดยให้สังเกตการอ่านออกเสียงคำและการแบ่งวรรคตอน
- ค. ครูอ่านบทกลอนเป็นทำนองเสนาะ ให้นักเรียนอ่านตามที่ละวรรค โดยให้สังเกตการใช้น้ำเสียงและการทอดอารมณ์
- ง. ครูให้นักเรียนอ่านบทกลอนบทเดิมเป็นเสียงธรรมชาติ โดยครูไม่อ่านเป็นตัวอย่าง
- จ. ครูให้นักเรียนอ่านบทกลอนบทเดิมเป็นทำนองเสนาะ โดยครูไม่อ่านเป็นตัวอย่าง
- ฉ. ครูให้นักเรียนอ่านบทกลอนบทอื่นเป็นเสียงธรรมชาติและเป็นการทำนองเสนาะ โดยครูไม่อ่านเป็นตัวอย่าง

จากตัวอย่าง กิจกรรมในขั้น ข. กับกิจกรรมในขั้น ค. นั้น เป็นการฝึกทักษะที่ไม่ควรสลับลำดับกัน เพราะการอ่านออกเสียงให้ถูกต้องเป็นพื้นฐานไปสู่การอ่านทำนองเสนาะที่ไพเราะ แต่กิจกรรมขั้น ค. กับกิจกรรมในขั้น ง. นั้น ครูอาจสลับลำดับการฝึกทักษะได้

ตัวอย่างเนื้อหาสาระวิชาภาษาไทยที่นำไปใช้ได้ ได้แก่

- การแต่งคำประพันธ์
- การอ่านออกเสียงคำ

- การอ่านทำนองเสนาะ
- การเขียนเรียงความ
- การแยกส่วนประกอบของประโยค
- การพูดตามสถานการณ์ต่างๆ

วิธีการสอน

วิธีสอนโดยใช้การบรรยาย (Lecture)

วิธีนี้เป็นกระบวนการที่ครูใช้ถ่ายทอดความรู้ โดยครูเตรียมเนื้อหาสาระแล้วพูดอธิบาย เล่า หรือบอกเนื้อหาเรื่องราวแก่นักเรียน นักเรียนอาจจดบันทึกสาระสำคัญระหว่างการฟัง และซักถามข้อสงสัยหรือแสดงความคิดเห็นได้บ้างถ้าครูเปิดโอกาส กระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

ขั้นที่ ๑ ขั้นเตรียมการ ครูเตรียมเนื้อหาและวิธีการสอน ดังนี้

- เตรียมเนื้อหาโดยศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้และประสบการณ์ของครู
- กำหนดเค้าโครงและจัดลำดับของเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลาและนักเรียน
- เตรียมเทคนิคการนำเสนอ เช่น การอุปมา การใช้คำถาม เป็นต้น

ขั้นที่ ๒ ขั้นบรรยาย

ขั้นนำ

- เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เช่น การใช้ข่าว การซักถามพูดคุย การใช้กรณีตัวอย่าง การทบทวนความรู้เดิม การสร้างความสนใจ หรือการใช้คำถาม เป็นต้น

ขั้นอธิบาย

- เป็นขั้นที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ โดยครูบอกโครงเรื่อง ขอบข่ายเนื้อหา และแจ้งจุดประสงค์ของบทเรียน จากนั้นอธิบายเนื้อหาสาระตามลำดับให้ชัดเจน

ขั้นสรุป

- เป็นการสรุปสาระสำคัญ และเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

ขั้นที่ ๓ ขั้นประเมินผล

ครูและนักเรียนร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ เช่น ทำแบบทดสอบ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย

- ครูควรใช้สายตามองให้ทั่วถึงขณะบรรยาย เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธที่ดีและให้ความสำคัญแก่นักเรียน และเพื่อสังเกตประเมินพฤติกรรมนักเรียนและบรรยากาศการเรียนรู้
- ครูควรใช้เทคนิคการนำเสนอหรือใช้สื่อประกอบให้น่าสนใจ สอดคล้องกับเนื้อหาและในเวลาที่เหมาะสม
- ครูอาจใช้คำถาม การแบ่งกลุ่ม การระดมสมอง การแสดงความคิดเห็น หรือการอภิปรายร่วมด้วย เพื่อกระตุ้นความสนใจและประเมินความเข้าใจของนักเรียน หรือเพื่อให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการคิดร่วมด้วย

ตัวอย่างเนื้อหาสาระวิชาภาษาไทยที่นำไปใช้ได้ ได้แก่

- เนื้อหาที่เป็นหลักการ เช่น หลักการฟัง ความสำคัญของการเขียน เป็นต้น
- ประวัติผู้แต่ง
- เนื้อเรื่องย่อวรรณคดี
- หลักการใช้ภาษา เช่น ชนิดของคำ ประเภทของประโยค เป็นต้น

วิธีสอนโดยใช้การสาธิต (Demonstration)

วิธีนี้เป็นกระบวนการที่ครู วิทยากรหรือบุคคลที่ครูมอบหมายนั้น ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยการแสดงหรือกระทำให้ดูเป็นตัวอย่างพร้อมกับการอธิบาย เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการสังเกตกระบวนการหรือขั้นตอนในการปฏิบัติ แล้วให้นักเรียนซักถาม อภิปราย และสรุปการเรียนรู้

รูปแบบการสาธิต

๑. ผู้สอนสาธิต

วิธีนี้ครูจะสามารถควบคุมเนื้อหา เวลา และระเบียบในชั้นเรียนได้ดี

๒. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสาธิต

โดยนักเรียนที่ร่วมสาธิตอาจเป็นกลุ่มเล็กๆ หรือคนเดียว

๓. ผู้เรียนสาธิตเป็นกลุ่ม

วิธีนี้จะเกิดผลดี หากนักเรียนให้ความร่วมมือ ครูควรคำนึงหากกลุ่มนักเรียนที่เป็นผู้สาธิตนั้นเป็นกลุ่มที่นักเรียนคนอื่นไม่เชื่อถือหรือไม่พอใจ

๔. ผู้เรียนสาธิตเป็นรายบุคคล

วิธีนี้จะเกิดผลดีหากนักเรียนที่มาสาธิตเป็นบุคคลที่เพื่อนเชื่อถือหรือพอใจ

๕. วิทยาการสาธิต

โดยเชิญวิทยากรที่ชำนาญในเรื่องนั้นๆ มาสาธิต นักเรียนจะรู้สึกตื่นตัว
เพราะได้เปลี่ยนบรรยากาศการเรียนรู้

๖. การสาธิตเจียม

โดยครูสาธิตอย่างเป็นขั้นตอน นักเรียนใช้ความสามารถในการสังเกต แปล
ข้อมูลและบันทึกข้อมูลเองโดยครูจะไม่ให้ข้อเสนอแนะ วิธีนี้จะเป็นประโยชน์
ในแง่ที่นักเรียนได้ใช้ความสามารถของตนเองเต็มที่

กระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

ขั้นที่ ๑ ขั้นเตรียมการ ครูเตรียมเนื้อหาและวิธีการสอน ดังนี้

- กำหนดจุดประสงค์การสาธิตให้ชัดเจน
- ศึกษาเนื้อหาในบทเรียน แล้วจัดลำดับเนื้อหาตามขั้นตอนให้เหมาะสม
- เตรียมกิจกรรม/สิ่งที่จะให้นักเรียนปฏิบัติ รวมถึงคำถามที่จะใช้ให้รอบคอบ
- เตรียมสื่อการเรียนและเอกสาร
- กำหนดเวลาในการสาธิตให้เหมาะสม
- กำหนดวิธีการประเมินผลที่ชัดเจน
- เตรียมสถานที่ให้เหมาะสม ให้นักเรียนมองเห็นการสาธิตอย่างทั่วถึง
- ทดลองการสาธิตเพื่อให้แน่ใจว่า จะไม่เกิดการติดขัด

ขั้นที่ ๒ ขั้นสาธิต ครูดำเนินการดังนี้

- บอกจุดประสงค์การสาธิตและเรื่องราวที่จะสาธิตให้นักเรียนทราบ
- บอกกิจกรรมที่นักเรียนจะต้องปฏิบัติ เช่น จัดบันทึก สังเกต สรุปขั้นตอน

ตอบคำถาม เป็นต้น

- แนะนำสื่อการเรียนแต่ละอย่าง
- ดำเนินการสาธิตตามลำดับขั้นตอนที่เตรียมไว้อย่างช้าๆ ประกอบการอธิบาย

อย่างชัดเจน

- ครูคอยสังเกตนักเรียนในชั้นว่า มองเห็นการสาธิตอย่างทั่วถึงหรือไม่

ขั้นที่ ๓ ขั้นสรุป ครูดำเนินการดังนี้

- ให้นักเรียนสรุปผลจากที่เห็น
- นำสนทนาเพื่อให้นักเรียนพิจารณาความถูกต้องของขั้นตอนต่าง ๆ จนเป็นที่ยอมรับร่วมกันของนักเรียน
- สรุปความสำคัญและขั้นตอนของสิ่งที่สาธิตด้วยตนเอง
- เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามหรือแสดงความคิดเห็นหลังการสาธิต
- ให้นักเรียนจดบันทึกข้อความที่ครูและนักเรียนช่วยกันขัดเกลาเนื้อหาและภาษาอย่างถูกต้องแล้ว

ขั้นที่ ๔ ขั้นวัดผล ครูดำเนินการดังนี้

- เลือกนักเรียนให้ออกมาสาธิตให้ดู (ถ้ามีเวลา)
- ประเมินความเข้าใจเนื้อเรื่องของนักเรียน เช่น ให้ตอบคำถาม ให้เขียนรายงาน ให้ทำแบบทดสอบ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย

- ครูอาจเลือกรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งของการสาธิต หรือใช้หลายรูปแบบร่วมกันก็ได้ เช่น การสาธิตการอ่านทำนองเสนาะ ครูอาจเลือกที่จะเป็นผู้สาธิตเอง เชิญวิทยากรมาสาธิต หรือเปิดแถบบันทึกเสียงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเมื่อครูสาธิตการอ่านทำนองเสนาะแล้วเห็นว่ายังมีเวลา ก็อาจเปิดแถบบันทึกเสียงอีกครั้ง เพื่อเป็นการทบทวนและให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างที่หลากหลาย เป็นต้น
- การเลือกให้นักเรียนร่วมสาธิตกับครูหรือให้นักเรียนเป็นผู้สาธิตเองนั้น ครูต้องตรวจสอบความถูกต้องก่อนเริ่มการสาธิต เพราะหากสาธิตไม่ถูกต้องอาจทำให้นักเรียนคนอื่นเกิดความเข้าใจผิดหรือครูอาจต้องเสียเวลามาสาธิตซ้ำ เช่น การสาธิตการถอดคำประพันธ์ ครูอาจให้นักเรียนที่จะสาธิตนั้นส่งความหมายของคำประพันธ์ที่ถอดความแล้วมาให้ครูดูก่อน หรือ ครูเรียกให้มาถอดคำประพันธ์ให้ครูตรวจสอบก่อน เป็นต้น

ตัวอย่างเนื้อหาสาระวิชาภาษาไทยที่นำไปใช้ได้ ได้แก่

- เนื้อหาที่มีขั้นตอน เช่น การถอดคำประพันธ์ การเขียนจดหมาย เป็นต้น
- เนื้อหาที่ต้องฝึกปฏิบัติ เช่น การพูดหน้าชั้น การอ่านทำนองเสนาะ เป็นต้น

วิธีสอนโดยใช้การนิรนัย (Deduction)

วิธีนี้เป็นกระบวนการที่ครูจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับกฎ ทฤษฎี หลักเกณฑ์หรือข้อสรุปในบทเรียน จากนั้นจึงให้ตัวอย่างหลายๆ ตัวอย่าง หรืออาจให้นักเรียน ฝึกนำเอาทฤษฎี หลักการ หลักเกณฑ์ กฎ หรือข้อสรุปนั้นไปใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย หรือให้นักเรียนหาหลักฐาน/เหตุผลมาพิสูจน์ยืนยันทฤษฎีหรือข้อสรุปนั้น กระบวนการเรียน การสอน มีดังนี้

ขั้นที่ ๑ ขั้นกำหนดขอบเขตของปัญหา

ครูนำเข้าสู่บทเรียนโดยเสนอปัญหาหรือระบุสิ่งที่จะสอนในแง่ของปัญหา เพื่อ กระตุ้นให้นักเรียนสนใจหาคำตอบของปัญหา

ขั้นที่ ๒ ขั้นแสดงและอธิบายทฤษฎี

ครูนำเสนอทฤษฎี หลักการ นิยาม กฎ หรือข้อสรุปของเนื้อหา ด้วยวิธีการ ต่างๆ เช่น ครูบรรยาย นักเรียนอ่านใบความรู้ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ ขั้นใช้ทฤษฎี

ครูให้นักเรียนเลือกทฤษฎี หลักการ นิยาม กฎ หรือข้อสรุปของเนื้อหาที่ได้รับรู้ มาใช้แก้ปัญหาที่ครูกำหนดไว้ เช่น ทำแบบฝึกหัด เล่นเกม เป็นต้น

ขั้นที่ ๔ ขั้นตรวจสอบและสรุป

นักเรียนตรวจสอบและสรุปทฤษฎี หลักการ นิยาม กฎให้ถูกต้อง

ขั้นที่ ๕ ขั้นฝึกปฏิบัติ

ครูนำเสนอสถานการณ์ใหม่ให้นักเรียนฝึกแก้ปัญหาเกี่ยวกับโจทย์ที่หลากหลาย

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย

- การนำเสนอทฤษฎีหรือนิยามต่างๆ ครูควรชี้ให้นักเรียนเห็นความสำคัญและความ น่าสนใจของกฎเกณฑ์นั้น เพื่อให้นักเรียนสนใจจะจำทฤษฎีที่ครูนำเสนอ เนื่องจากกฎเกณฑ์ เหล่านั้นนักเรียนไม่ได้ใช้กระบวนการคิดหรือเกิดความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนจึงต้องใช้การ ท่องจำมากกว่าการทำความเข้าใจ ถ้านักเรียนลืมนิยามกฎเกณฑ์ก็จะไม่สามารถแก้โจทย์ปัญหา ต่อไปได้ เช่น

เรื่องการเขียนย่อความ ซึ่งมีหลายรูปแบบ ครูอาจชี้ให้นักเรียนสังเกตว่า การเขียน ความนำที่แตกต่างกัน ก็เพราะองค์ประกอบของเรื่องราวที่นำมาย่อความนั้นไม่เหมือนกัน และ

- ในขั้นการใช้ทฤษฎีนั้น ครูควรใช้ตัวอย่างที่เหมือนหรือใกล้เคียงกับตัวอย่างที่ครูนำเสนอในขั้นแสดงทฤษฎี เพื่อให้นักเรียนค่อยๆ เรียนรู้ ก่อนจะเปลี่ยนตัวอย่างที่แตกต่างกันในขั้นตอนหลังๆ เช่น

เรื่องชนิดของประโยค ครูนำเสนอหลักการโดยยกตัวอย่างประโยคความเดียวว่า “ฉันกินข้าว” “สุดาเป็นน้องของฉัน” เป็นต้น เมื่อถึงขั้นใช้ทฤษฎี ครูอาจให้บอกชนิดของประโยคโดยประโยคที่นำมาให้แยกนั้นเป็นประโยคเดิม คือ “ฉันกินข้าว” “สุดาเป็นน้องของฉัน” หรือใกล้เคียงประโยคเดิม เช่น “พ่อกินข้าว” “สมศรีเป็นครู” เป็นต้น แล้วเมื่อถึงขั้นฝึกปฏิบัติ จึงค่อยเพิ่มระดับความยากโดยใช้ประโยคที่แตกต่างกัน เช่น “เขาซื้อดอกไม้” “ทหารคือรั้วของชาติ” เป็นต้น หากครูใช้ประโยคสองประโยคหลังนี้ในช่วงแรกๆ นักเรียนอาจไม่สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีและตัวอย่างประโยคที่เรียนรู้ไปจากครูได้

ตัวอย่างเนื้อหาสาระวิชาภาษาไทยที่นำไปใช้ได้ ได้แก่

- เนื้อหาที่มีกฎเกณฑ์ เช่น การเขียนย่อความ การแต่งคำประพันธ์ การใช้ภาษาในการสื่อสาร การออกเสียงคำ เป็นต้น
- หลักการใช้ภาษา เช่น การสะกดคำ การสร้างคำ การจำแนกชนิดของคำ การแต่งประโยค เป็นต้น

วิธีสอนโดยใช้การอุปนัย (Induction)

วิธีนี้เป็นกระบวนการที่ครูนำเสนอรายละเอียดปลีกย่อย (ส่วนย่อย) ไปหาทฤษฎี หลักการหรือข้อสรุป (ส่วนใหญ่) โดยการนำเอาตัวอย่างของข้อมูลที่มีหลักการแฝงอยู่มาให้นักเรียนศึกษา สังเกต ทดลอง เปรียบเทียบหรือวิเคราะห์จนสามารถสรุปหลักการหรือทฤษฎีได้ด้วยตนเอง กระบวนการเรียนการสอนมีดังนี้

ขั้นที่ ๑ ขั้นเตรียมการ

ครูเตรียมตัวนักเรียน โดยอาจทบทวนความรู้เดิมหรือปูพื้นฐานความรู้

ขั้นที่ ๒ ขั้นเสนอตัวอย่าง

ครูนำเสนอตัวอย่างข้อมูล สถานการณ์ เหตุการณ์หรือแนวคิดให้นักเรียนได้พิจารณาสังเกตลักษณะและคุณสมบัติ

ขั้นที่ ๓ ขั้นเปรียบเทียบ

นักเรียนสังเกต ค้นหา วิเคราะห์ รวบรวม เปรียบเทียบความคล้ายคลึงขององค์ประกอบในตัวอย่าง แยกแยะข้อแตกต่าง โดยมองให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในรายละเอียดที่เหมือนกันและต่างกัน

ขั้นที่ ๔ ขั้นสรุปกฎเกณฑ์

นักเรียนนำข้อสังเกตจากตัวอย่างต่างๆ มาสรุปเป็นหลักการ กฎเกณฑ์ หรือนิยามด้วยตัวนักเรียนเอง

ขั้นที่ ๕ ขั้นนำไปใช้

ครูนำตัวอย่างข้อมูล สถานการณ์ หรือความคิดใหม่ๆ ที่หลากหลาย มาให้นักเรียนฝึกนำข้อสรุปของนักเรียนไปใช้ หรือครูให้นักเรียนยกตัวอย่างอื่นๆจากประสบการณ์ของนักเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนภาษาไทย

- ครูอาจเพิ่มตัวอย่างข้อมูลหรือใช้คำถามชี้แนะ หากตัวอย่างไม่ครอบคลุมพอ หรือนักเรียนไม่สามารถวิเคราะห์ได้ตรงกับจุดประสงค์ของครู เช่น

ครูให้สังเกตตัวอย่างคำครุคำว่า “ฟ้า ดู นี้” ในคุณสมบัติว่า “คำครุเป็นคำที่ประสมสระเสียงยาวในแม่ ก กา” แต่นักเรียนสังเกตคำแล้วนิยามคำว่า “คำครุ เป็นคำที่ไม่มีตัวสะกด” ครูอาจเพิ่มคำถามว่า “แล้วสระที่ใช้เป็นสระเสียงสั้นหรือเสียงยาว” เพื่อให้นักเรียนได้นิยามเพิ่มว่า “คำครุ เป็นคำที่ประสมสระเสียงยาวในคำที่ไม่มีตัวสะกด”

- ครูควรเตรียมตัวอย่างข้อมูลให้มากพอที่จะครอบคลุมลักษณะหรือคุณสมบัติสำคัญของหลักการ เพื่อให้นักเรียนได้สังเกตหรือวิเคราะห์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์โดยเร็ว เช่น

เรื่องคำครุคำลหุ หากต้องการให้นักเรียนได้หลักการว่า “คำครุ เป็นคำที่ประสมสระเสียงยาวในแม่ ก กา” ตัวอย่างของคำครุที่นำมาให้นักเรียนพิจารณาอาจมีแค่ “ฟ้า มี ดู” แต่ถ้าต้องการให้นักเรียนได้หลักการว่า “คำครุ เป็นคำที่มีตัวสะกด” ตัวอย่างของคำครุก็ควรครอบคลุมทั้งคำที่ประสมสระเสียงสั้นและสระเสียงยาว เช่น “กิน บ้าน นั่ง หนอง ลูก ลูก”

ตัวอย่างเนื้อหาสาระวิชาภาษาไทยที่นำไปใช้ได้ ได้แก่

- คำครุ คำลหุ
- รูปลักษณะของคำ
- ชนิดของประโยค
- ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น

วิธีสอนโดยการแสดงบทบาทสมมุติ (Role Playing)

วิธีนี้เป็นกระบวนการที่ครูกำหนดหัวข้อเรื่อง ปัญหาหรือสถานการณ์ขึ้นมาให้คล้ายกับสภาพความเป็นจริง แล้วให้นักเรียนสวมบทบาทหรือแสดงบทบาทนั้นตามความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ของนักเรียนที่คิดว่าควรจะเป็น จากนั้นให้อภิปรายเกี่ยวกับการแสดงออกทั้งด้านความรู้และด้านพฤติกรรมของผู้แสดง

รูปแบบการแสดงบทบาทสมมุติ

๑. แบบไม่มีบทเตรียมไว้

ผู้แสดงไม่ต้องฝึกซ้อมก่อนการแสดง เมื่อเรียนถึงตอนใดก็ให้นักเรียนแสดงบทบาทตามความรู้สึกนึกคิดของตนทันที

๒. แบบเตรียมบทไว้พร้อม

ครูเตรียมบทบาทไว้ล่วงหน้า โดยบอกความคิดรวบยอดและบทบาทให้ผู้แสดงทราบ จากนั้นผู้แสดงแสดงตามบทที่กำหนดหรืออาจคิดบทบาทขึ้นเอง แต่ต้องตรงกับเนื้อหาที่กำหนด

๓. แบบแสดงละคร

ครูเตรียมบทบาทไว้แล้ว ผู้แสดงจะต้องฝึกซ้อมและพูดตามบทที่กำหนดไว้ กระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

ขั้นที่ ๑ ขั้นเตรียมการ ครูเตรียมเนื้อหาและวิธีการสอน ดังนี้

- กำหนดจุดประสงค์การแสดงบทบาทสมมุติให้ชัดเจน
- สร้างสถานการณ์และกำหนดบทบาทสมมุติ

ขั้นที่ ๒ ขั้นเริ่มบทเรียน

ครูกระตุ้นความสนใจนักเรียนให้คิดและอยากติดตามเรื่องราวต่างๆ เช่น

- การเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ใกล้ตัวผู้เรียนหรือที่ผู้เรียนได้รับในอดีต
- การเล่าเรื่องราวหรือสถานการณ์แล้วทิ้งท้ายด้วยปัญหา
- การชี้ให้เห็นประโยชน์ของการร่วมแสดงหรือร่วมกันคิดแก้ปัญหา
- การใช้คำถามนำเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิด

ขั้นที่ ๓ ขั้นเลือกผู้แสดง

ครูหรือนักเรียนร่วมกันเลือกผู้แสดง แล้วใช้เวลาเตรียมการและฝึกซ้อม

ขั้นที่ ๔ ขั้นกำหนดตัวผู้สังเกตการณ์หรือผู้ชม

ครูชี้แจงให้นักเรียนคนอื่นสังเกตหรือเก็บข้อมูลในส่วนที่ครูตั้งจุดประสงค์ไว้

ขั้นที่ ๕ ขั้นแสดง

ครูให้เริ่มการแสดงตามเวลาที่กำหนด

ขั้นที่ ๖ ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง

ครูสัมภาษณ์ความรู้สึกของผู้แสดงและความรู้สึกหรือข้อมูลที่ได้จากการชมของผู้ชม แล้วนำข้อมูลมาเป็นประเด็นในการอภิปราย

ขั้นที่ ๗ ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

ครูเป็นผู้รื้อและจูงใจให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้เกิดแนวคิดที่กว้างขวางขึ้น โดยให้ข้อคิดว่า สิ่งที่ได้เรียนรู้นั้นเกี่ยวข้องกับพื้นฐานความเป็นจริงในชีวิตอย่างไรบ้าง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนภาษาไทย

- ประเด็นในการอภิปรายควรมุ่งเน้นพฤติกรรมและความรู้สึกที่ผู้สวมบทบาทนั้นแสดงออกมา เช่น ทำไม่จึงแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา พฤติกรรมนั้นจะส่งผลอย่างไร เป็นต้น ไม่ควรมุ่งวิจารณ์ความสามารถการแสดง เช่น แสดงดีหรือไม่ แต่งกายถูกต้องหรือไม่ เป็นต้น

- การเลือกผู้แสดง ครูอาจใช้วิธีการได้หลากหลาย ดังนี้

แบบครูกำหนดเอง - เพื่อให้นักเรียนที่ครูเจาะจงได้เกิดการเรียนรู้หรือได้ข้อคิดจากบทบาทที่ได้รับ และเพื่อให้การแสดงราบรื่นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือครูอาจกำหนดผู้แสดงที่ตรงข้ามกับบทบาทที่ได้รับ เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ หรือเกิดความเข้าใจ

แบบอาสาศัมครหรือสมครใจ - เพื่อให้ตรงกับ ความสนใจของนักเรียน

ตัวอย่างเนื้อหาสาระวิชาภาษาไทยที่นำไปใช้ได้ ได้แก่

- การแสดงทรรศนะ
- การใช้ภาษาในการสื่อสาร
- การวิเคราะห์พฤติกรรมตัวละครในวรรณคดี

กระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

ทักษะกระบวนการ ๙ ชั้น

ขั้นที่ ๑ ชั้นตระหนักในปัญหาและความจำเป็น โดยครูยกตัวอย่างให้นักเรียนมองเห็น ความจำเป็น หรือประโยชน์ของเรื่องที่ศึกษา ซึ่งอาจนำเสนอเป็นกรณีตัวอย่าง หรือใช้สื่อ ประกอบ

ขั้นที่ ๒ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ โดยกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด ตอบคำถามหรือแสดง ความคิดเป็นกลุ่ม หรือรายบุคคล

ขั้นที่ ๓ สร้างทางเลือกให้หลากหลาย โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกันคิดเสนอ ทางเลือก และอภิปรายข้อดีข้อเสียของทางเลือกนั้น ๆ

ขั้นที่ ๔ ประเมินและเลือกทางเลือก โดยให้นักเรียนตัดสินใจเลือกแนวทางในการ แก้ปัญหา โดยร่วมกันสร้างเกณฑ์ที่ต้องคำนึงถึงปัจจัย วิธีการดำเนินการ ความเหมาะสม เพื่อ ใช้ในการพิจารณาเลือกแนวทางการแก้ปัญหา โดยอาจใช้วิธีการระดมสมอง การอภิปราย หรือ การค้นคว้าเพิ่มเติม

ขั้นที่ ๕ กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ โดยให้นักเรียนวางแผนการทำงานของ ตนหรือของกลุ่ม ได้แก่ ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดขั้นตอนการทำงาน กำหนดผู้รับผิดชอบ กำหนดระยะเวลาทำงาน และกำหนดวิธีการประเมินผล

ขั้นที่ ๖ ปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ด้วยความ สมครใจ

ขั้นที่ ๗ ประเมินระหว่างปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนได้สำรวจปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติงาน โดยการซักถามแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการการประเมินการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ โดยสรุปผลงานแต่ละช่วง แล้วเสนอแนวทางปรับปรุงการทำงานขั้นต่อไป

ขั้นที่ ๘ ปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยนักเรียนนำผลที่ได้จากการประเมินในแต่ละขั้นตอนมาเป็นแนวทางพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขั้นที่ ๙ ประเมินผลรวม โดยนักเรียนสรุปผลการดำเนินงาน โดยเปรียบเทียบผลงานกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด

ขั้นที่ ๑ สังเกต รับรู้ข้อมูล และศึกษาด้วยวิธีการต่างๆ โดยใช้สื่อประกอบเพื่อให้ นักเรียนเกิดข้อกำหนดเฉพาะด้วยตนเอง

ขั้นที่ ๒ จำแนกความแตกต่าง โดยให้นักเรียนบอกข้อแตกต่างของสิ่งที่รับรู้และให้ เหตุผลในความแตกต่างนั้น

ขั้นที่ ๓ หาลักษณะร่วม โดยให้นักเรียนมองความเหมือนในภาพรวมของสิ่งที่รับรู้ และสรุปวิธีการ หลักการ คำจำกัดความ นิยาม ได้

ขั้นที่ ๔ ระบุนิยามความคิดรวบยอด โดยให้ผู้เรียนได้ความคิดรวบยอดจากสิ่งที่รับรู้

ขั้นที่ ๕ ทดสอบและนำไปใช้ โดยทดลอง ทำแบบฝึกหัด ปฏิบัติเพื่อประเมินความรู้

กระบวนการคิดวิจารณ์ญาณ

ขั้นที่ ๑ สังเกต โดยทำกิจกรรมให้รับรู้ เข้าใจ สรุปใจความสำคัญตามหลักฐานข้อมูล

ขั้นที่ ๒ อธิบาย โดยให้นักเรียนตอบคำถาม แสดงความคิดเห็นเชิงเห็นด้วยหรือไม่เห็น ด้วยกับสิ่งที่กำหนด เน้นการใช้เหตุผลด้วยหลักกฎเกณฑ์ ตรงตามหลักฐานข้อมูล

ขั้นที่ ๓ รับฟัง โดยให้ผู้เรียนได้ฟังความคิดเห็น ได้ตอบคำถามวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นที่มีต่อความคิดของตน เน้นการปรับเปลี่ยนความคิดเดิมของตนตามเหตุผลหรือข้อมูลที่ ดีกว่า โดยไม่ใช้อารมณ์

ขั้นที่ ๔ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ โดยให้ผู้เรียนได้เปรียบเทียบความแตกต่าง และความ คล้ายคลึงของสิ่งต่าง ๆ ให้สรุปจัดกลุ่มพวกเดียวกัน เชื่อมโยงเหตุการณ์เชิงหาเหตุและผลหา กฎเกณฑ์การเชื่อมโยงใน ลักษณะอุปมาอุปไมย

ขั้นที่ ๕ วิเคราะห์ โดยทำกิจกรรม ให้วิเคราะห์สถานการณ์ คำกล่าว แนวคิด หรือการกระทำ แล้วให้จำแนกหาจุดเด่น-จุดด้อย ส่วนดี-ส่วนเสีย ส่วนสำคัญ-ไม่สำคัญ จากสิ่งนั้น ด้วยการยกเหตุผล หลักการ มาประกอบการวิจารณ์

ขั้นที่ ๖ สรุป โดยจัดกิจกรรมให้พิจารณาส่วนประกอบของการกระทำหรือข้อมูลต่างๆ ที่เชื่อมโยงเกี่ยวข้งกัน แล้วให้สรุปผลอย่างตรงและถูกต้องตามหลักฐานข้อมูล

กระบวนการแก้ปัญหา

ขั้นที่ ๑ สังเกต ให้นักเรียนได้ศึกษาข้อมูล รับรู้ และทำความเข้าใจในปัญหาจนสามารถสรุป แล้วตระหนักในปัญหานั้น ๆ

ขั้นที่ ๒ วิเคราะห์ โดยให้นักเรียนได้อภิปราย หรือแสดงความคิดเห็นเพื่อแยกแยะประเด็นปัญหา สภาพ สาเหตุ และลำดับความสำคัญของปัญหา

ขั้นที่ ๓ สร้างทางเลือก โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย ซึ่งอาจมีการทดลอง ค้นคว้าตรวจสอบ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบ

ขั้นที่ ๔ เก็บข้อมูลประเมินทางเลือก โดยให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามแผนและการปฏิบัติงาน เพื่อรายงานและตรวจสอบความถูกต้องของทางเลือก

ขั้นที่ ๕ สรุป เป็นการสังเคราะห์ความรู้ด้วยตนเอง โดยอาจจัดทำเป็นรายงาน

กระบวนการเรียนภาษา

ขั้นที่ ๑ ทำความเข้าใจสัญลักษณ์ สื่อ รูปภาพ รูปแบบ เครื่องหมาย เพื่อให้นักเรียนรับรู้เกี่ยวกับความหมายของคำ กลุ่มคำ ประโยค และถ้อยคำ สำนวนต่าง ๆ

ขั้นที่ ๒ สร้างความคิดรวบยอด เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้จากประสบการณ์มาสู่ความเข้าใจ และเกิดภาพรวมเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง

ขั้นที่ ๓ สื่อความหมาย ความคิด โดยนักเรียนถ่ายทอดทางภาษาให้ผู้อื่นเข้าใจได้

ขั้นที่ ๔ พัฒนาความสามารถ โดยนักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามขั้นตอน คือ ความรู้ ความจำ เข้าใจ นำไปใช้วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าได้

กระบวนการต่างๆ ที่ยกตัวอย่างนี้มีกระบวนการหลักคือ “ทักษะกระบวนการ ๙ ขั้น” ทั้งนี้ ครูจะเลือกใช้กระบวนการใดกระบวนการหนึ่งหรือนำกระบวนการใดไปใช้ร่วมกับการเรียนการสอนอื่นก็ได้

กิจกรรมท้ายบท

๑. ให้ท่านค้นคว้ารายชื่อกิจกรรมอื่น ๆ มากกรอกในช่องว่าง แล้วประเมินกิจกรรมแต่ละประเภทต่อไปนี้ โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในตาราง

กิจกรรมการเรียนการสอน	ผู้ปฏิบัติกิจกรรม		เนื้อหาที่ได้		เวลาที่ใช้	
	ครู	นักเรียน	มาก	น้อย	มาก	น้อย
รูปแบบการสอน - การเรียนการสอนมโนทัศน์ - การนำเสนอโมโนทัศน์กว้างล่วงหน้า - การเรียนการสอนโดยการซักถาม - การเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส - -						
วิธีสอน - การบรรยาย - การสาริต - การนิรนัย - การอุปนัย - บทบาทสมมุติ - - - -						
กระบวนการต่าง ๆ - ทักษะกระบวนการ ๙ ชั้น - กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด - กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ - กระบวนการแก้ปัญหา - กระบวนการเรียนภาษา - -						

๑. ให้ท่านเลือกนำรูปแบบการสอน วิธีสอน หรือกระบวนการต่าง ๆ ประเภทใดประเภทหนึ่ง มาเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ๑ แผน โดยเลือกเนื้อหาวิชาภาษาไทยเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เหมาะสม
